

Column Jan Zoet bij het Congres Podiumkunsten 2016

In De Vereniging Nijmegen op 24 mei 2016

Goedenmorgen,

Wat betekent het advies van de Raad voor Cultuur voor de podiumkunstensector?

Laat ik om te beginnen de invloed van het advies relativiseren: het allergrootste deel van het Nederlandse podiumkunstenaanbod ontvangt geen subsidie; denk aan de kamermuziek, de pop, de vrije producties en de musicalindustrie. Dat is een vaststelling die niets zegt over kwaliteit. Daarnaast is er het Fonds Podiumkunsten dat een belangrijk en divers deel van het aanbod mede financiert, zijn er de particuliere fondsen en natuurlijk de gemeenten en andere lokale overheden die het merendeel van de financiering van de podia voor hun rekening nemen.

Het advies gaat slechts over een deel van het geheel en voor zover het al helder en complementair was (de Basis InfraStructuur bestaat vanaf 2006) is het dat niet meer sinds de BIS door politiek ingrijpen is verbreed met aangewezen festivals en het terugplaatsen van (slechts) 3 productiehuizen. Een heel groot deel van de podiumkunsten komt dus niet in beeld. Als je echt een beeld wilt krijgen van hoe het er in de podiumkunsten voorstaat, zal je naar het geheel moeten kijken, dus naar de BIS, en naar wat er bij de zes Rijksfondsen gebeurt en daarin ook de regionale en gemeentelijke verantwoordelijkheden meenemen.

En dan zie je dat knelpunten merendeels bij de fondsen zijn te vinden: bij de bezuinigingen in 2013 is 40% van de instellingen uit de BIS doorgeschoven naar de fondsen en dat ging gepaard met een korting van 30% bij diezelfde fondsen. Als het gaat om talentontwikkeling, festivals en ruimte voor het MKB van de sector, dan zien we daar de grootste bedreigingen. Daar ontstaan ook de problemen tussen aanbod en afname, en ruimte voor bewezen talent om door te ontwikkelen.

Als je dan toch 'opbouwende' kritiek wilt hebben over het advies geldt deze in eerste instantie niet voor de Raad voor Cultuur zelf, maar voor het ministerie dat soms ge-sandwich-ed lijkt tussen enerzijds het besef dat vitale kunst en een creatieve economie het investeren waard zijn en anderzijds de knellende afspraken van het regeerakkoord, waarin is vastgelegd dat er geen cent extra mag worden besteed aan de kunsten.

- Het adagium van de minister: zorg voor rust en stabiliteit kan moeilijk overeind worden gehouden als je realiseert dat er bij gelijkblijvend budget feitelijk sprake is van achteruitgang. Zeker als je beseft dat er al enkele jaren geen sprake is van loonindexering bij de gezelschappen, dat er veel is gefinancierd met tijdelijke middelen, de effecten van de bezuinigingen en de crisis nog na-ijlen bij instellingen en sponsorinkomsten afnemen. Een en ander wordt bevestigd door de Arbeidsmarktverkenning door de SER en Raad voor Cultuur. Het zijn de kunstenaars, degenen die verantwoordelijk zijn voor de inhoud, die de sluitpost van de begroting zijn geworden.

Er verdwenen 20.000 banen uit de cultuursector in zijn geheel (tot 2013!) die voor een deel werden vervangen door uiterst onzekere ZZZP-constructies; de sector draait op vrijwilligers en uitholling dreigt. Terwijl we alle redenen hebben om trots te zijn op ons kunstbestel dat aantoonbaar 'lean-and-mean' is en internationaal de top is.

- Een van de maatregelen die wij bepleiten en helpen ontwikkelen is het introduceren van een code Fair Practice. In de beeldende kunst wordt daar al aan gewerkt: een honorariumrichtlijn voor opdrachten en presentaties bij musea en presentatie-instellingen. Goed werkgeverschap en opdrachtgeverschap moeten op de politieke agenda.

- Er is door de Raad wel erg netjes binnen de lijntjes gekleurd: wie zich niet aan de normbedragen houdt moet zijn huiswerk overdoen. De Raad zou eigenlijk veel in veel sterkere mate moeten kunnen toestaan dat we in een tijd leven die noodzakelijkerwijze experiment moet aangaan en opzoeken. Het ministerie geeft de Raad wat dit betreft weinig ruimte om uit te vinden welke nieuwe verdienmodellen, presentatievormen en artistieke nieuwe vormen (onder invloed van de digitale revolutie en de verschuiving in kijk- en consumptiepatronen) toekomst hebben. Het theater is een eeuwenoude formule die ook in de 21^e eeuw opnieuw moet worden uitgevonden. Misschien wel als het ultieme antwoord op het spektakel dat 24/7 van de schermen afspat en dat ons instant kunst geeft, maar dat wel is gesneden op het Hollywood format, barbaarproof is en dionysisch in optima forma. Wat het theater heeft, heeft niemand: de live ontmoeting tussen kunstenaars en publiek, die is onvervangbaar. Maar dan zullen we wel moeten bewegen en risico's nemen. Gezelschappen en podia de ruimte geven om nieuwe verdienmodellen en presentatievormen uit te vinden en te ontwikkelen. En het cultuurbeleid moet daar ruimte voor bieden. Regel-arm en inhoud-gericht. En de vrijheid bieden om normbedragen los te laten of op zijn minst modulair op te bouwen.

- Een voorbeeld. Ook al komt het goed met Theater Utrecht, het is opnieuw een slecht bericht als de media gretig melding maken van een onvoldoende prestatie, terwijl de werkelijkheid van dit gezelschap het tegendeel is. De podiumkunstensector, en misschien het toneel nog wel het meeste, heeft ernstig last van negatieve *framing*. Om daar van af te komen helpt het niet, ook al is het voor de *bühne*, een gezelschap subsidie te onthouden. Want zoals we zagen is dat het eerste dat de media overnemen.

- Het meest interessante aan het advies van de Raad is de conclusie dat het Nederlands bestel in 2020 opnieuw ingrijpend op de schop moet. De regio's krijgen dan een grotere rol toebedeeld. Er zal maatwerk per regio mogelijk zijn, waarbij de eigen ambities en potentie (en de bereidheid zelf te investeren) leidend zijn voor de culturele infrastructuur.

Voor de podiumkunsten betekent dat nogal wat. De oude verdeling uit 1982 van verantwoordelijkheden tussen Rijk (verantwoordelijk voor productie) en gemeenten (verantwoordelijk voor distributie) zal moeten worden herzien. In mijn ogen is de consequentie dat het verschil tussen BIS en Fondsen dan moet verdwijnen (om een heldere gesprekspartner van een regio-met-ambitie te kunnen zijn). Daarnaast zal de *balance of powers* tussen cultuur goedgezinde overheden (of ze nu landelijk of lokaal zijn) en het neoliberale en populistische cultuurbeleid (de markt lost het op en niet van mijn centen) in het oog moeten worden gehouden en geborgd om kapitaalvernietiging (financieel en cultureel) te voorkomen. De vraag is of dit de enige weg is om deze 'reshuffling' van het bestel te realiseren. Fonds Podiumkunsten directeur Henriette Post pleitte onlangs voor een alternatief: begin van onderaf, om te voorkomen dat lokale bestuurders met name aandacht hebben voor de grotere BIS-instellingen, die vooral het gevestigde en gekende aanbod produceren, waardoor innovatie, dynamiek en doorstroming nog meer dan nu het geval is in de verdrukking raken.

'Zo'n reshuffling, die moet leiden tot een gezonde en duurzame podiumkunstensector', zegt Post, 'heeft daarom denk ik de meeste kans van slagen als we nu een aanpak kiezen die langzaam maar zeker het oude systeem vervangt door een nieuw systeem, in de praktijk ontstaan en beproefd.'

Ze voegt er aan toe dat de ontwikkeling van een nieuw bestel bij voorkeur gevoed moet worden door de aanstormende generatie, omdat het hun innovatieve potentie is die in de knop dreigt te knakken, en omdat zij al bij tal van gelegenheden hebben aangegeven dat zij de zaak 'binnenuit' willen veranderen.

Ik zou dit alleen maar willen onderschrijven. Ik heb als verantwoordelijke voor een schouwburg en een productiehuis jarenlang ervaren wat de kracht en de potentie is van de nieuwe generaties kunstenaars en culturele ondernemers. Ook over publiek, marketing en vernieuwing. Dat doe ik des te meer nu ik 14 opleidingen mag leiden op het gebied van dans en theater. Wat ik ook heb ervaren is dat deze kunstenaars de dialoog en het verbond met podia maar al te vaak missen. Maar dat is een ander onderwerp. Ik zou willen besluiten met een vraag aan jullie: wat betekent het voor de podia als het bestel vanaf 2020 ingrijpend wordt veranderd? Wat zijn de zorgen en kansen die zich aandienen? Kunsten '92 wil, samen met de cultuursector, de fondsen en de Raad voor Cultuur, dit gesprek de komende tijd aangaan.

Dank u wel.

Jan Zoet is directeur van de [Theaterschool](#) in Amsterdam en voorzitter van [Kunsten '92](#)